

İZMİR MÜZESİNDE BULUNAN ESKİ ASURCA BİR TABLET

AN OLD ASSYRIAN TABLET PRESERVED IN İZMİR MUSEUM

İrfan ALBAYRAK

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Sumeroloji Ana Bilim Dalı,
ialbayrak@ankara.edu.tr

Makale Bilgisi

Türü: Araştırma makalesi
Gönderildiği tarih: 7 Ekim 2022
Kabul edildiği tarih: 21 Ekim 2022
Yayınlanma tarihi: 20 Aralık 2022

Article Info

Type: Research article
Date submitted: 7 October 2022
Date accepted: 21 October 2022
Date published: 20 December 2022

Anahtar Sözcükler

Eski Asur Devri; Kültepe-Kaniş; İzmir Müzesi; Miras

Keywords

Old Assyrian Period; Kültepe-Kanesh; İzmir Museum; Heritage

DOI

10.33171/dtcfjournal.2022.62.2.16

Öz

Kültepe-Kaniş'te ortaya çıkan Eski Asurca tabletlerin çok büyük bir kısmı Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde muhafaza edilmektedir. Sayıları değişmekle birlikte birçok şehir müzesinde de (Kayseri, İstanbul, Adana, Çorum, Hatay gibi) Eski Asur paleografisinde yazılmış çivi yazılı tablet bulunmaktadır. Bunlar çoğunlukla ya müze müdürlüklerince satın alınmış ya da güvenlik güçlerinin el koyması sonucu müzelere kazandırılmış eserler olarak kayıtlara geçmiştir. Nitekim bu makalede işlenen Eski Asurca belge de, İzmir Müzesi kayıtlarına göre, 1964 yılında Emrullah Aral adlı şahıstan satın alma yoluyla İzmir Müzesi envanterine dâhil edilmiştir. İlgili müze kayıtlarında tabletin buluntu yeri olarak "Kayseri-Karahüyük" köyü not edilmiştir. Eser hâlen İzmir Müzesinde 004.630 envanter numarası ile muhafaza edilmektedir. Önemli bir kısmı hasarlı olan bu belge tipik bir Eski Asurca iş mektubudur.

Abstract

A large part of the Old Assyrian tablets unearthed in Kültepe-Kaniş are preserved in The Museum of Anatolian Civilizations in Ankara. Although their number varies, there are a lot of cuneiform tablets written in Old Assyrian paleography in many city museums (such as Kayseri, Istanbul, Adana, Çorum, Hatay). These were mostly recorded as artifacts that were either purchased by museum directorates or acquired by the security forces. As a matter of fact, the Old Assyrian document is processed in this article was included in the inventory of the Izmir Museum by purchasing it from a person named Emrullah Aral in 1964, according to the records of the Izmir Museum. Also in the museum records, "Kayseri-Karahöyük" named village was noted as the place where the tablet was found. The tablet is still preserved in the Izmir Museum with the inventory number of 004.630. This mostly damaged document is a typical Old Assyrian business letter.

Giriş

Mevcut bilgilere göre Anadolu topraklarında ele geçen ilk yazılı belgeler, Akadca'nın Eski Asur lehçesinde yazılmış ve neredeyse tamamı, günümüz Kayseri il sınırları içindeki Kültepe ören yerinde ortaya çıkarılmış çivi yazılı tabletlerdir. Açığa çıkarılan bu belgelerin büyük çoğunluğu Türk müzelerinde olmakla birlikte, görece az sayıda tablet de yabancı ülkelerin müze ve özel koleksiyonlarında bulunmaktadır. 1920'li yıllarda B. Hrozný'nin Kültepe'de yaptığı kazılarda bulunmuş tabletlerin bir kısmı,

¹ Kültepe-Kaniş dışında Eski Asurca tablet çıkan merkezler Boğazkale-Hattuşuş, Alişar-Amkuwa, Kaman-Kale Höyük, Aksaray-Acemhöyük gibi merkezler de vardır. Türk müzelerindeki tabletlerin buluntu yerleri, sayıları ve ilgili oldukları dönem hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özkan, 2017, s. 173-192.

üzerinde onarım ve bilimsel çalışma yapma amacıyla daha o tarihlerde Prag'a (Çekya) götürülmüşlerdir. Bunun dışında 1948'de Kültepe'de resmi kazılar tekrar başlayıncaya kadar kaçak yollarla çok sayıda tabletin yurt dışına çıkarıldığı, dünyanın birçok devlet veya özel müzesinde Kültepe (Kaniş) menşeli çivi yazılı belge olmasından anlaşılmaktadır (Michel, 2003, s. 3-35).

Kültepe-Kaniş'te ortaya çıkarılan Eski Asurca tabletlerin çok büyük bir kısmı Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde muhafaza edilmektedir. Sayıları değişmekle birlikte birçok şehir müzesinde de (Kayseri, İstanbul, Adana, Çorum, Hatay gibi) Eski Asur paleografisinde yazılmış çivi yazılı tablet bulunmaktadır. Bunlar çoğunlukla ya satın alma ya da güvenlik güçlerinin el koyması sonucu ilgili müzelere kazandırılan eserler olarak kayıtlara geçmiştir. Nitekim bu makalede işlenen Eski Asurca belge de, İzmir Müzesi kayıtlarına göre, 1964 yılında Emrullah Aral adlı şahıstan satın alma yoluyla İzmir Müzesi envanterine girmiştir². Yine müze kayıtlarında tabletin buluntu yeri olarak "Kayseri-Karahöyük Köyü"³ not edilmiştir. Eser halen İzmir Müzesinde 004.630 envanter numarası ile muhafaza edilmektedir. Önemli bir kısmı hasarlı olan bu belge tipik bir Eski Asurca iş mektubudur.

Tabletin Fiziki Durumu:

Aşağıda verilen fotoğraflarda da görüleceği üzere, makaleye konu edilen tabletin ön yüz ilk iki satırı ve ön yüzdeki son birkaç satır oldukça hasarlı veya tümünden tahrip olmuş; alt kenar ve arka yüz başlangıç satırları ise bütünüyle eksiktir. Aynı şekilde tabletin arka yüzündeki son satırlar kısmen okunabilirken, sol kenar tamamen kırıktır. Mektubun alıcı adresinde bulunan şahıs adları maalesef kırık veya hasarlar nedeniyle net olarak tespit edilememiştir.

Tabletin paleografisi ve içeriği, tipik bir Kültepe II. tabaka belgesi olduğuna işaret ederken, metinde geçen bazı şahıs adlarının yaygınlığı tabletin hangi arşive ait olduğunu tahmin etmeyi zorlaştırmaktadır. Yine de belgenin İzmir Müzesine 1964 yılında satın alınarak kazandırıldığı hatırlanacak olursa, bu belgenin de 1964 yılında bulunan n/k arşivi ile ilişkili olabileceği söylenebilir.

² Bu tableti yayınlamam konusunda verdikleri izin ve yardımları nedeniyle başta İzmir Müzesi Müdürlüğü olmak üzere, Arkeolog Pınar Tunç Altun'a; tabletin fotoğraflarını çeken Antropolog O. Nadir Ersan'a teşekkür ederim. Ayrıca, bu tabletin varlığından beni haberdar eden Doç. Dr. Özlem Sir Gavaz ile İsmet Aykut'a ve tabletin kolasyonu için İzmir'den büyük destek veren Doç. Dr. Sevgül Çilingir Cesur'a içten teşekkürlerimi sunuyorum.

³ Karahöyük Köyü, Kayseri İli Koca Sinan İlçesine bağlı bir köydür. Kültepe-Kaniş Höyüğü'nün hemen kuzey eteğinde, çivi yazılı belgelerin çokça bulunduğu "karum alanı" ile bitişik konumda bir yerleşim yeridir.

Tablet içeriğindeki ^dEnlil-bāni (st.4), Aššur-bāni (st. 24' ve 27') ve Aššur-malik (st. 26') şahıs adları, işaretlerin yazımında pek hasar olmadığı için rahatlıkla okunabilmektedir. Mektubu gönderen adresinde ^dEnlil-bāni ve Aššur-ennam adları kayıtlıdır. Bu isimlerden Aššur-ennam (st. 4) adının -ennam kısmı şüpheli olarak okunabilmektedir. Mektubun alıcı adreslerinde adları kaydedilenlerden Šu-Aššur dışındakiler, birinci ve ikinci satırlardaki büyük hasar nedeniyle tespit edilememiştir. Diğer taraftan metinde geçen şahıs isimleri Eski Asur toplumunda yaygın kullanılan adlar olduğu için aralarındaki iş veya akrabalık ilişkilerini, yayınlanmış diğer metinlerin yardımlarıyla da olsa kesin olarak tespit etmek güçtür. Ayrıca belgede herhangi bir tarihleme kaydı (*limum* veya *hamuštum*) olmadığı için metnin kronolojik yerini ortaya koymak mümkün olamamıştır. Tabletten okunabilen satırlarından, mektubu gönderenler ile alıcıları arasında gerçekleşmesi beklenen bir seyahatin söz konusu olduğu ve devamında baba mirası konusunda biri kadın olmak üzere diğer aile üyeleri arasında bir anlaşmazlık çıktığı anlaşılmaktadır. Bu anlaşmazlığın konusu, anlaşıldığı kadarıyla bir ev için yapılan masraflar ve herhalde bu kapsamda önceden söz verilmiş olan 10 mina gümüş çerçevesinde şekillenmektedir. Belgenin son satırları da kırık (*sol kenar*) olduğu için konunun mektupta nasıl sonlandırıldığını maalesef bilemiyoruz.

Tabletin Envanter Numarası: **004.630**

Tabletin Ölçüleri: 5,5 x 4,5 x 2,1 cm

Transkripsiyon:

Ö.y.	1	[a-na	]-tī ² -'x'
	2	[	-ma]-nim ú! 'Šu'=A-šur
	3	[qí-bi-m]a /	um-ma
	4	^d En-líl-ba-ni ú	A-šur-'e ² -nam=ma
	5	ta-áš-pu-ra-nim	um-ma
	6	[a-tù-nu-m]a	a-dí a-lá-ki-ni
	7	[a-ma-kam lá	ta]-tù-ra / a ² -ší-a-tí
	8	[	s]à-ah-ra-tù-nu
	9	[té-er-ta-ku]-nu	[l]i-li-kam
	10	[	]'x x x'
	11	[té-er-ta]-ku-nu	[a-pá-ni-a l]i-li-kam

- A.k. 12 [*Birkaç satır kırk*]
- A.y. 13' [ ]
- 14' [ ] ni [ ]
- 15' [a-ṭ]a-lá-kam a-na-k[u]
- 16' [ ]-tí-a / a-hi-ú-tum
- 17' [uš-ṭ]a-na-hu-ʿzuʿ-ší-ma
- 18' [um-m]a ší-it-ma / ma-na-ʿah-tí
- 19' ʿÉ^{bi4-tim} i-na ší-ma-at
- 20' a-bi4-a / i-a-tí-ma / ta-ad-na=at
- 21' ú KÛ.BABBAR 10 ma-na ša a-na
- 22' ú-ku-ul-tí-a / qá-bi-a-[nī]
- 23' dī-na-nim ú-lá / ší-ʿmaʿ-at
- 24' a-bi-ni / A-šur-ba-[n]i
- 25' [ ] ʿx x x xʿ-ma
- Ü.k. 26' [ ] -ʿarʿ-[x]-ma A-šur-ma-lik
- 27' [ ] A]-šur-ba-ni
- 28' [ ]-ma-nim-ma
- 29' [ ]-ú-a
- S.k. 30' [Sol kenarda birkaç satır kırk]

Çeviri: ¹⁻⁴[.....ma]num ve [Š]u-Aššur'a [söy]le! ^dEnlil-bāni ve Aššur-ennam şöyle (söylüyor): ⁵⁻⁹Buraya (mektup) yollayıp, [siz] şöyle (söylediniz): 'Biz gelinceye kadar [oradan] siz dönmeyin! Bu yüzden [.....] gecikmiş olacaksınız, [..... haber]iniz buraya gelsin! ¹⁰⁻¹¹[Haberiniz acilen] buraya gelsin! ¹²⁻¹⁵[.....ge]leceğim?. ¹⁵⁻¹⁸Ben [.....] yabancılar sürekli onu bilgilendiriyorlar (kışkırtıyorlar) ve o şöyle (söylüyor): ¹⁸⁻²⁴ 'Babamın vasiyetine göre evin bakımı (yükü) bana aitti (masrafları ben yaptım), fakat (şimdi ev) satıldı, yiyeceğim (hissem) olarak söz verilmiş olan 10 mina gümüşü siz bana verin! Babamızın vasiyeti (böyle) değil mi?' ²⁴⁻²⁶Aššur-bāni [.....] ²⁶⁻²⁷Aššur-malik [.....] Aššur-bāni ²⁸⁻²⁹[.....] .... [.....]. ³⁰[Sol kenarda birkaç satır kırk].

Gramer Açıklamaları ve Yorumlar:

Tablet gerek işaretlerin paleografisi gerekse dil kullanımını bakımından çok tipik bir Eski Asurca belgedir. Kırıkların çok olması nedeniyle bazı satırlar şüpheli olarak okunmuş veya tamamlanmaya çalışılmıştır.

St. 16’: [...] *-tī-a* : Burada kırık bölümde, sonu *-tīya* ve *-diya* ile biten bir şahıs adı olabileceği gibi, burası [*a-ha*]-*tī-a* “kız kardeşim” şeklinde de tamamlanabilir. Ancak her iki tamamlama önerisi de şüphelidir. Aynı satırdaki *a-hi-ū-tum* kelimesine gelince; bu yazılış Eski Asurca metinlerde “dışarıdan biri, yabancı” anlamında geçen *ahū* kelimesiyle (CAD A-1, s. 210) ilişkili olmalıdır. Diğer taraftan bu geçişi *ahu* “kardeş” kelimesinin Akadca *-lik, -lık (-ūtum)* soneki alarak “kardeşlik” manasına gelen *ahūtum* kelimesiyle irtibatlandırmak da olasıdır. Biz kelimeyi metnin akışına uygunluğu nedeniyle “yabancılar” anlamında değerlendirmeyi uygun buluyoruz.

St. 17’: [*uš-tīa-na-hu-’zu-’šī-ma* : İlk iki işaret hasarlı olsa da hem devam eden işaretler hem de metnin akışına manaca uygunluğu nedeniyle bu fiilin, “bilgilendirmek” karşılığındaki *ahāzu* fiilinin Š_m kalıpta “uyarmak, kışkırtmak” anlamında kullanıldığını değerlendiriyoruz.

St. 18’-19’: *ma-na-’ah-tī* ‘É^{be-tim}: Bu tamlamayı “evin bakımı, masrafı” anlamında tercüme etmeyi uygun buluyoruz. Burada herhalde, evin sahibi baba henüz hayattayken, tablette açık ismi söylenmeyen ancak “kız kardeş” olarak bahsedilen aile üyesinin, bahse konu ev için önceden yapmış olduğu 10 mina gümüş gibi ciddi bir masraf hatırlatılmaktadır. Ailenin bu kadın üyesi, kardeşlerine babalarının vasiyet belgesini de anımsatarak (*ina šīmat abi-ia / iatī-ma*), ilgili ev satıldığı için 10 mina gümüşün kendisine verilmesini istemektedir. Bu tamlamanın benzer bir geçişini CCT III, 3b:16-17’de şöyle görmekteyiz: ¹⁴⁾ 8 *ma-na* ¹⁵⁾ KÜ.BABBAR *a-ha-ma* ¹⁶⁾ *ša ma-na-ah-tī* ¹⁷⁾ É^{tim} *ša ha-bu-lu* ¹⁸⁾ *lu-šé-bi-lam* “Evin masrafı olan 8 mina gümüşü ayrıca bana yollasın!”

St. 21’-22’: *ú* KÜ.BABBAR 10 *ma-na ša a-na ú-ku-ul-tī-a / qá-bi-a-[nī] dī-na-nim* “yiyeyeğim (hissem) olarak söz verilmiş olan 10 mina gümüşü siz bana verin!” Bu pasajda geçen ve bir evin masrafı veya tadilatı ile ilgili olduğu belirtilen 10 mina gümüş, diğer ev alım satım belgelerinde geçen fiyatlarla karşılaştırıldığında yüksek bir miktar olarak kabul edilebilir.⁴ Metne göre, artık satıldığı ve önceden bakımı için ciddi bir harcama yapıldığı anlaşılan bu ev için talep edilen 10 mina gümüş yüksek

⁴ Eski Asur Devrindeki ev alım satımına dair fiyatlar hakkında bkz. FAOS I, s. 84-89.

bir değerdir. Dolayısıyla ailenin kız üyesinin kardeşlerinden talep ettiği bu miktarın hem bu ev için yapılan masrafları hem de baba mirasından payına düşen aynı veya nakdi diğer hisseleri kapsadığı şeklinde yorumlamak doğru olabilir.⁵

St. 23'-24': *ú-lá / ší-'ma'-at a-bi-ni* cümlesini, vurgulama yoluyla yapılmış olumsuz bir soru cümlesi olarak değerlendiriyoruz, yani “*babamızın vasiyeti böyle değil mi?*”. Kültepe metinlerinde geçen vurgulu olumsuz soru kalıpları ve gramer açıklamaları için bkz. GKT, s. 218; OAG, s. 724.

Sonuç

Bu çalışmayla İzmir Müzesinde bulunan ve satın alma yoluyla müze envanterine girmiş olan bir Kültepe tableti Eski Asur çalışmaları yapan filologların bilgisine sunulmuştur. Tabletteki hasarlı bölümlerin dışında kalan tüm satırlar okunmuş ve çevirisi yapılmıştır. Tartışmalı kısımlar transliterasyonda şüpheli olarak okunmuş ve açıklamalar kısmında yorumlanmıştır.

Eski Asurlu tüccar ailelerin hem ticarete konu olan meseleleri hem de aile içi çeşitli sıkıntıların yansıdığı bir mektup olan bu belge Kültepe'nin II. tabakasında kaleme alınan belgelerle paleografik açıdan büyük paralellikler göstermektedir. Bu bakımdan tabletin Kültepe'nin II. tabakasına ait olduğu söylenebilir. Eserin 1964 yılında İzmir müzesine teslim edilmiş olması, tabletin bir veya iki önceki yılda yapılan kazı sezonunda açığa çıkarılmış olabileceğini düşündürmektedir. Şayet bu yaklaşım doğru kabul edilirse, metin 1962 yılında ele geçmiş ve Kültepe'nin en büyük arşivi olan Kt. n/k (Uşur-ša-İstar) arşivi veya n/k arşivindeki şahıs adlarının çokça geçtiği 1963 kazılarında bulunan o/k arşiviyle bağlantılı olmalıdır.

Eski Asurca belgeler arasında aile içi anlaşmazlıkların önemli bir kısmı mektuplara yansımıştır. Burada da ailenin kadın üyesinin baba mirası ve evi konusunda çıkan anlaşmazlık nedeniyle muhatapları olan kardeşlerine yaptığı itiraz ve sitem dillendirilmektedir. Nitekim Eski Asur Ticaret Kolonileri devrinde tüccarların miras meseleleri konusunda çok sayıda belge ve yeter sayıda vasiyetname ele geçmiştir. Bu yayınla, kadınların hem aile içi statüleri hem de miras hakları hakkında kısmen bilgi veren bir belge Eski Asur çalışmaları arasındaki yerini almış olacaktır.

⁵ Eski Asurca vasiyetnameler ve miras konusunda bkz. Albayrak, 2021, s. 1-24.

Kaynakça

- FAOS I: Kienast B. (1984), *Das Altassyrische Kaufvertragsrecht*, Band 1. Franz Steiner Verlag, Wiesbaden, Stuttgart.
- Albayrak, İ. (2021). Eski Yakındoğu'da Miras Anlayışı, "Eski Asur Devrinde Miras", s. 1-24. Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara.
- CAD : The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the Universtiy of Chicago. Chicago 1956 - ...
- CCT : Cuneiform Texts from Cappadocian Tablets in the British Museum.
- GKT : Hecker, K. (1968). *Grammatik der Kültepe-Texte*. Pontificium Institutum Biblicum, Roma.
- Michel, C. (2003). *Old Assyrian Bibliography of Cuneiform Texts, Bullae, Seals and the Results of the Excavations at Aššur, Kültepe/Kaniš, Acemhöyük, Alişar and Boğazköy*, (OAAS 1=PIHANS 97), İstanbul.
- OAG : Kouwenberg. N. J. C. (2017). *A Grammar of Old Assyrian*. (Handbook of Oriental Studies.) III, s. 895 vd. Brill, Leiden.
- Özkan, S. (2017). "Türkiye Müzelerinde Korunan Çivi Yazılı Tabletler", Prof. Dr. Recep Yıldırım'a Armağan, Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 177-185.

Summary

According to the available information, the first written documents found in Anatolia are cuneiform tablets written in the Old Assyrian dialect of Akkadian and almost all of them unearthed at the Kültepe ruins within the borders of today's Kayseri province. While the vast majority of these unearthed documents are in Turkish museums, relatively few tablets are also in museums and private collections in foreign countries. Some of the tablets found in the excavations of B. Hrozyn in Kültepe in 1925 were carried to Prague (Czech Republic) for restoration and scientific work. In addition, it is understood from the cuneiform documents originating from Kültepe (Kanesh) in many state or private museums of the world, that many tablets were smuggled abroad until the official excavations started again in Kültepe in 1948.

A large part of the Old Assyrian tablets unearthed in Kültepe-Kanesh are preserved in the Ankara Anatolian Civilizations Museum. In addition, there are cuneiform tablets written in the Old Assyrian paleography in many city museums (such as Kayseri, İstanbul, Adana, Çorum, Hatay). These were mostly recorded as artifacts that were either purchased by museum directorates or acquired by the security forces. As a matter of fact, the Old Assyrian document examined in this article was included in the inventory of the İzmir Museum by purchasing it from a person named Emrullah Aral in 1964, according to the records of the İzmir Museum. "Kayseri-Karahöyük Village" was noted as the place where the tablet was found in the museum records. The tablet is still kept in İzmir Museum with inventory number 004.630. The document that considerably damaged is a typical Old Assyrian business letter. The first two lines and the last few lines on the obverse of tablet are heavily damaged or completely destroyed; the lower edge and start lines of reverse are completely missing. Likewise, while the last lines on the reverse of the tablet are partially legible, the left edge is completely broken. Unfortunately, the names of the persons at the ship address of the letter could not be determined clearly due to broken or damage.

While the paleography and content of the tablet indicate that it is a typical Kültepe II document, the prevalence of some personal names in the text makes it difficult to guess which archive the tablet belongs to. Even so, if it is remembered that the tablet was

purchased and brought to the İzmir Museum in 1964, it can be said that this document may also be related to the n/k archive found in 1964.

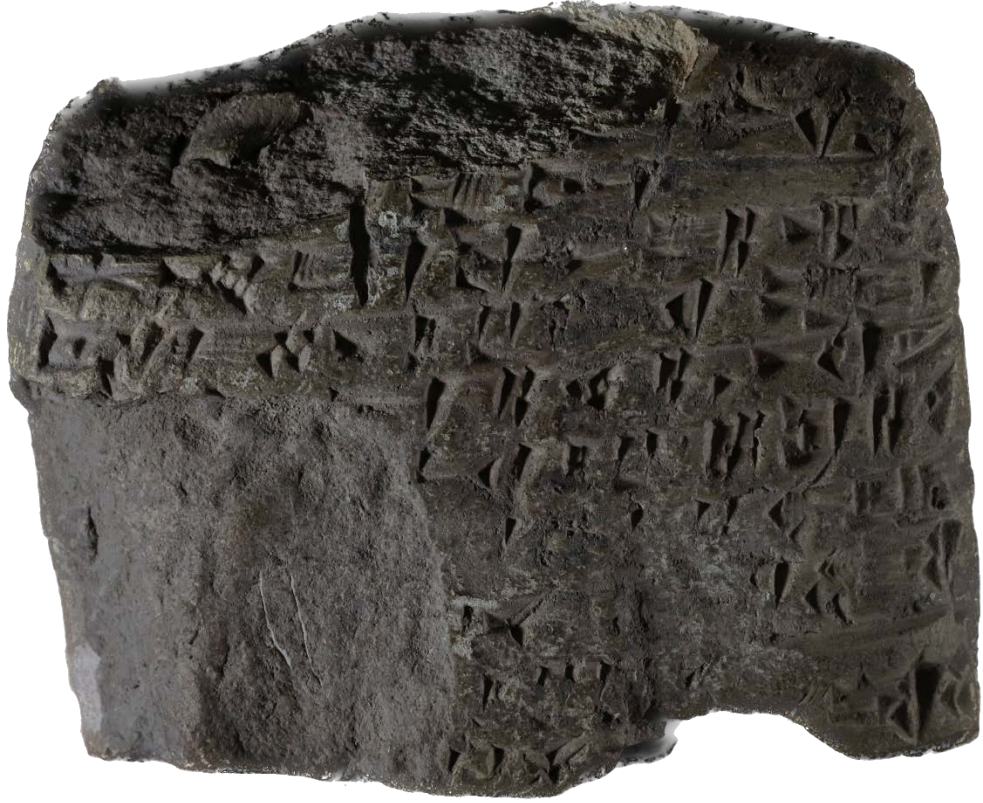
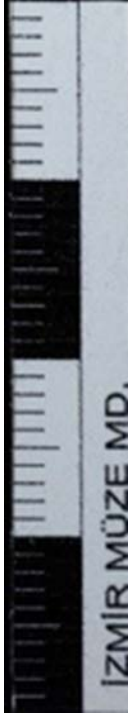
With this study, a tablet found in the Izmir Museum and entered into the museum inventory by purchasing is presented to the information of philologists that studied on the Kültepe tablettes. All lines on the tablet, except for the damaged parts, were read and translated. Controversial parts were read as suspicious in transliteration and interpreted in the comments section.

The document points to both the commercial issues of the Old Assyrian merchant families and various domestic troubles. In the document, it was put into words objection and reproach made by the female member of the family to her brothers, who are her interlocutors, due to the disagreement about her father's inheritance and house. Among the documents belonging to the Old Assyrian Colony Period, there are many documents and a sufficient number of testaments on the inheritance issues of the merchants. With this publication, a document that partially gives information about both the family status and inheritance rights of women will have taken its place among the Old Assyrian studies.

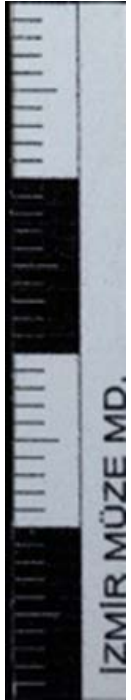

Ekler

Ön Yüz

Arka Yüz

Sol Kenar

Ön Yüz Sağ Kenar

Üst Kenar

Arka Yüz Sağ Kenar

